

zamýšľať sa nad zodpovednosťou za spoločenské dôsledky ich tvorivej činnosti. Do určitej miery tak profiluje súčasnú osobnosť a prispieva i k formovaniu jej vedeckého svetonázoru. Súčasný človek tým, že poznáva hlbšie prírodné a spoločenské zákonitosti, materiálnu podstatu sveta, ktorý ho obklopuje, dialektickú závislosť materiálneho a duchovného, nie je nútený hľadať vysvetlenie svojich objavov a činov v iracionálnych a mystických zdrojoch, ale cez svoju vlastnú, praktickú činnosť osvojuje si prin-

cípy dialektiky a materializmu a formuje svoj vlastný, materialistický pohľad na svet.

Nie je teda pravdou, a to možno považovať za jedno z mnohých pozitív Grulichovej publikácie, že medzi vedou, technikou, a filozofiou je dichotomicky nepreklenuteľná priepasť, ale naopak, práve filozofické a metodologické stránky vedecko-technického fenoménu logicky, ľudsky i spoločensky dotvárajú to, čo búrlivý rozvoj tohto javu prináša.

Barbora Hlavová

PRÍSPEVOK KU SKÚMANIU JAVOV INTEGRÁCIE SÚČASNÉHO VEDECÉHO POZNANIA

Integracija sovremennogo naučnogo znanija. Zomp. red. N. T. Kostuk. Vydavatelstvo „Vyšša škola“. Kyjev 1984, 175 s.

V období rozvoja vedecko-technickej revolúcie sa pre marxisticko-leninskú filozofiu stáva čoraz aktuálnejšou úloha všestranného výskumu procesov integrácie v súčasnej vede a objasnenie miesta marxisticko-leninskej filozofie v týchto procesoch. K existujúcej, pomerne rozsiahlej filozofickej literatúre, ktorá sa venuje týmto problémom, pribudla kolektívna monografia sovietskych autorov *Integrácia súčasného vedeckého poznania*.

Napriek tomu, že sa v práci objasňujú problémy pomerne často diskutované na stránkach marxisticko-leninskej literatúry, autori dokázali nájsť svoj osobitný pohľad na predmet skúmania a originálny prístup k riešeniu nastolenej problematiky. Práca je pokusom o komplexnú filozoficko-metodologickú analýzu najaktuálnejších problémov integrácie súčasného vedeckého poznania, o čom svedčí aj samotná štruktúra knihy. Tvorí ju osem relatívne samostatných kapitol, z ktorých každá predstavuje ucelenú analýzu vymedzeného okruhu problémov.

V prvej kapitole vymedzujú ciele a úlohy filozofického skúmania problémov integrácie vedeckého poznania. Predmetom druhej kapitoly je analýza logickej funkcie dialektiky v procesoch integrácie vedeckého poznania a dve ďalšie kapitoly sú zamerané na skúmanie sociálnej podmienenosti týchto procesov. V piatej, šiestej a siedmej kapitole sa skúmajú niektoré aspekty integračných procesov v súčasnej fyzike a biológii, analyzuje sa metodologická úloha základných princípov a kategórií materialistickej dialektiky v týchto procesoch. Napokon v poslednej kapitole sa zdôrazňuje jednota sociálno-humánneho a gnozeologického obsahu integračných procesov v súčasnej vede. V tejto recenzii chceme poukázať iba na niektoré myšlienky, ktoré sa nám zdajú najdôležitejšie v recenzovanej práci.

Predovšetkým chceme vyzdvihnúť snahu autorov o komplexné vymedzenie pojmu integrácie vedeckého poznania, ktorý nevysvetľujú iba v jeho statickom, štruktúrnom aspekte, ako

niečo vopred dané. Zameriavajú sa predovšetkým na historicko-genetickú analýzu tohto pojmu. Integráciu súčasného vedeckého poznania chápu ako moment, kvalitatívnu etapu na ceste rozvoja vedeckého poznania k jeho jednote.

Rozvoju vedeckého poznania prislúcha imanentná tendencia k jeho vnútornej jednote, ktorú môžeme sledovať už v gréckych naturfilozofických koncepciách sveta. Na rozdiel od naturfilozofických špekulatívnych koncepcií, ktoré absolutizovali filozofické poznanie, marxisticko-leninská filozofia vychádza z toho, že jednota vedeckého poznania je odrazom materiálnej jednoty sveta. Podobne ako materiálna jednota sveta sa prejavuje v jeho rôznorodosti, jednota vedeckého poznania sa prejavuje v rozmanitosti jeho foriem a typov.

Súčasná integračné procesy vo vedeckom poznaní predstavujú kvalitatívne nový stupeň vo vývoji vedeckého poznania k jeho vnútornej jednote. Ich špecifikou je, že sa prejavujú len v jednote s protikladnými procesmi diferenciacie. Jednota protikladov diferenciacie a integrácie v súčasnom vedeckom poznaní je vnútorným stimulom rozvoja vedeckého poznania k jeho jednote, k vytvoreniu jednotnej vedy orientovanej na človeka. Jednotná veda, ako o nej písal K. Marx, môže byť vytvorená len na základe dialektikomaterialistickej metodológie a svetonázoru, zovšeobecňujúcich najpokrokovejšie poznatky celého historického vývoja ľudského myslenia.

V súčasnosti obzvlášť vzrastá úloha marxisticko-leninskej filozofie ako najvyššej formy integrácie v súvislosti s potrebami komplexného prístupu k skúmaniu objektov. Súčasná úroveň rozvoja vedeckého poznania s charakteristickou tendenciou k interdisciplinárnej syntéze vied stavia

vysoké požiadavky na logicko-gnozeologickú analýzu výskumu možností presunu všeobecno-vedných pojmov a kategoriálneho aparátu z jednej vedy do druhej.

Osobitnú pozornosť autori recenzovanej práce venujú súčasným prejavom subjektívnoidealistického a aprioristického chápania integrácie v západnej metodológii vedy, pre ktorú je charakteristické popieranie objektívnej podmienenosti integračných procesov vo vede integračnými procesmi v oblasti materiálnej výroby. Autori konfrontujú idealistickú interpretáciu procesov matematizácie vedeckého poznania, metafyzicko-redukcionistickú absolutizáciu integratívnych možností jeho fyzikalizácie a idealistické neovitalistické koncepcie s dialektikomaterialistickým riešením problematiky. Skutočne vedecké chápanie procesov integrácie umožňuje len prístup, ktorý predpokladá analýzu podmienenosti týchto procesov nielen logicko-gnozeologickými faktormi, ale predovšetkým takými objektívnymi faktormi, ako je materiál-na výroba a praktické potreby ľudí. Preto kapitoly o sociálnej podmienenosti integračných procesov vo vedeckom poznaní možno pokladať v recenzovanej práci za kľúčové.

Autori zdôrazňujú, že len marxistické chápanie vedy ako špecifickej formy duchovnej produkcie umožnilo odhaliť dialektickú spätosť vnútorných zákonitostí jej vývoja so sociálno-ekonomickými faktormi jej vzniku a pôsobenia v spoločnosti. Preto každé historické obdobie vo vývoji vedy, začínúc nerozčleneným poznaním v anticko-vednej spoločnosti, experimentálnou vedou 16.—18., v ktorej už prevládali procesy diferenciacie, pokračujúce prirodovedou 19. stor., základy ktorej už tvorila teoretická syntéza a končiac súčasnou vedou, v ktorej prevládajú integračné tendencie, autori analyzu-

jú v konkrétnom kontexte spoločensko-historickej praxe.

Autori prichádzajú k záveru, že zmeny v mechanizme vzájomného vzťahu medzi integračnými a diferenciálnymi tendenciami vo vývoji vedeckého poznania sú odrazom zmien v samotnom mechanizme materiálne-praktickej činnosti ľudí. Trom základným historickým typom materiálne-praktického osvojenia sveta človekom zodpovedajú podľa názoru autorského kolektívu tri historické typy vedeckého myslenia. Remeselnej a začiatočným formám kapitalistickej výrobnnej činnosti [jednoduchá kooperácia a manufaktúra] zodpovedá prechod od živelné ustanovených dialektických vzťahov (naivnej dialektiky Grékov) k mechanickému determinizmu, metafyzickému spôsobu myslenia. V dejinách vedy je to obdobie rozvoja empirickej prírodovedy a analytickej metódy poznania.

Základom pre vznik ďalšieho historického typu materiálne-predmetnej činnosti človeka sa stala priemyselná revolúcia na prelome 18. a 19. stor., výsledkom ktorej bol vznik priemyselnej veľkovýroby. Prechod k priemyselnej veľkovýrobe má za následok stále hlbšiu diferenciáciu výrobnnej činnosti a na druhej strane vedie k nastoleniu prísnej determinácie všetkých článkov výroby v jednotnom systéme kapitalistickej výroby. Starý metafyzický spôsob myslenia pod vplyvom týchto zmien uvoľňuje miesto dialektickému princípu vývoja. Teória vývoja sa však v súlade s úzkymi triednymi záujmami buržoázie rozpracováva na idealistickom základe.

V podmienkach úplného zospoločnenšenia výroby sa vytvára tretí historický typ činnosti, kde dochádza ku

kvalitatívnej zmene samotného charakteru materiálne-predmetnej činnosti. Duchovno-teoretické osvojenie sveta človekom a jeho materiálne-praktické osvojenie, ktoré sa doteraz rozvíjali izolovane, integrujú do jednotného systému tvorivej činnosti. Iba v rámci tohto jednotného systému činnosti, orientovaného na človeka, možno pochopiť zákonitosti formovania jednotnej vedy, integrujúcej prírodné, technické a spoločenské vedy.

V záverečnej kapitole autori správne zdôrazňujú myšlienku, že filozofická analýza integrácie súčasného vedeckého poznania musí v sebe nevyhnutne spájať nielen gnozeologický, ale aj sociologický aspekt výskumu. Kým v marxistickej literatúre až dodnes prevláda logicko-gnozeologický prístup k riešeniu problémov integrácie vedeckého poznania, autori recenzovanej práce sa snažia o riešenie danej problematiky v jednotnej jej logicko-gnozeologických a sociálnych aspektov. V tom vidíme jej najväčší prínos.

K prednostiam knihy patrí aj to, že jej autori argumentovane, na konkrétnych príkladoch poukázali na dôležitý význam teoretického dedičstva klasikov marxizmu-leninizmu pre súčasné chápanie problémov integrácie vedeckého poznania.

Autori v recenzovanom zborníku sprístupňujú čitateľovi problematiku integrácie súčasného vedeckého poznania aj tým, že podávajú prehľad rozpracovanosti týchto problémov v súčasnej sovietskej filozofickej literatúre. Mnohé problémy iba nastoľujú a takto podnecujú ich ďalšie tvorivé rozpracovanie.

Paulína Šišmišová